

Akademie výtvarných umění v Praze

Studijní program Výtvarná umění

DIPLOMOVÁ PRÁCE

víc, než si připouštěla

more than she admitted

Vypracovala: Bc. Darina Molatová

Vedoucí diplomové práce: MgA. Erika Velická a MgA. David Fesl

Oponent diplomové práce: MgA. Jaromír Novotný

Akademický rok 2024/2025

ANOTACE

Ve své práci se snažím vnímat působení lidské psychiky na tělo a těla na mysl. Tento proces akce a reakce mám snahu znázornit prostředky, které jsou prostorové a haptické, a věřím, že mohou pojmenovat věci jinak nevyslovitelné. Tělo se pro mne stává tvarem nitra. Při ohledávání často narážím na téma osobních hranic a limitů, a tak jejich různé formy mě blízkým jazykem zkoumám.

CESTA

Mé ohledávání tohoto tématu v soše započalo v roce 2022, kdy jsem vytvořila dílo *Úplná II*. Stojící figura byla uzavřena do pomyslného kvádru, jehož stěny byly definovány řezem. Dílo pro mě reprezentovalo střet člověka s vlastními limitujícími přesvědčeními, které mu znemožňují plně rozvinout svůj potenciál. O rok později se téma hranic v jiné formě stalo opět aktuální. Vznikl cyklus soch s pracovním názvem *Kde jsou mé hranice?* Tentokrát se téma hranic rozeznělo v podobě limitujících přesvědčení, která omezují člověka z vnějšku (neměnné, a tak svazující představy našich blízkých o nás).

POSTUP

Má práce se rodí samovolným vnitřním obrazem. Ten zaznamenávám schematickou skicou, pro kterou v tu chvíli nemám jasné prostorové a technické řešení. Vzniká první návrh, spontánní nástřel. Ten dále rozvíjím a zkouším různé pozice, řezy a materiály. Zprvu na papíře, ale brzy se dvourozměrné prostředí stává omezující a přecházím do prostoru. Ujasňuji si záměr a vybírám, která forma nejvíce odpovídá mé představě. Tu realizuji načisto. Přejít do jiného měřítka s sebou nese spousty dříve nevyslovených otázek. Odhalují se nové detaily, které v malém měřítku neexistovaly a celý proces hledání se odehrává na novo. Během procesu se snažím průběžně řešit instalaci děl, protože prostor definuje jejich konečné vyznění. Modely si stavím do prostorových situací a pozoruji, co s nimi okolní prostředí i samotná přítomnost jiných děl činí.

Mou snahou bude výstavní prostor výrazně neměnit a spíše na něj reagovat. Budu vytvářet situace mezi figurou a architekturou a vycházet z každodenního pozorování vlivu našeho prostředí na naše tělo.

DETAIL

Mým záměrem je vystavit tři figurální díla. Každé z nich zachycuje odlišné vnitřní rozpoložení.

Dílu 22.51 chybí střed, který vnímám jako nejzranitelnější místo na těle. Proniká jej kvádr, který je definován hranou řezu. Socha je díky své skořápkovitosti otevřená okolnímu prostředí. Je prostupná a prázdná. Je možné ji naplnit, uzavřít. Toto dílo

znázorňuje narušení celistvosti skrze jemné, každodenní konfrontace s lidmi, a to i skrze pouhé bytí v jednom společném prostoru. Člověk tak ztrácí jasný pojem o tom, co je jeho a co cizí.

Dílo 10.09 je záznamem stavu překračování osobních hranic. Střed sochy je obnažen a vystaven. Figura je odzbrojena, ochranný štít (záda, lebka) byl odebrán. Dílo zachycuje stav, kdy skrze konfrontaci s jinými naše smyslové fragmenty paměti traumatického zážitku pronikají do přítomnosti, kde jsou znovuprožívány. Každé nové setkání nebo událost jsou tak kontaminovány minulostí.¹

Dílo 5.23 znázorňuje lidské tělo na pokraji rozpadu či skladu. Je to chvíle překročení roviny únosnosti, moment, kdy člověk ztrácí sám sebe. A zároveň příležitost poskládat se znovu, jinak.

CELEK – SHODNÉ

Ve všech dílech se nachází tělo v pozici schoulení. Je to postoj, který zaujímáme v obraně či bolesti. Ve stejný okamžik však nabíráme svou sílu zpět, abychom se mohli znovu rozvinout. Všechny tři figury se nachází ve stavu introspekce. Mají zavřené oči, vnímají svou situaci a jsou jejími pozorovateli. Dalším společným jmenovatelem je vrstevnatost. Sochy vznikaly litím nebo postupným nanášením do formy. Rostou vrstva po vrstvě směrem ke svému středu. Bílá barva materiálu soch odráží své okolí, nejvíce na sebe bere jeho podobu a nejméně své prostředí narušuje. Díla nesou názvy dle času a prozrazují technickou a výzkumnou rovinu práce, kdy se člověk snaží sám sebe analyzovat, škatulkovat a vše pojmenovávat.

Práce vychází z osobní zkušenosti. Výchozím bodem se stává mé vlastní tělo. Pozoruji jej, studuji a zkoumám. Volím tradiční postup studie v hlíně. Tělo modeluji celé a stavím jej od středu – jádra – směrem ven. Zaměřuji se na jeho vnitřní stavbu a principy. Záměrem není zachycení věrné podoby, ale poznávání svého těla a vytváření si vztahu k němu.

Posléze nechávám tělo soch proniknout geometrií. Geometrie je zde zástupným prvkem. Její existence je definována chyběním, negativním prostorem, který ubírá z těla soch. Průnik narušuje celistvost figury a otvírá ji okolí. Dochází k setkání vnitřního a vnějšího, soukromého s veřejným na poli těla. Roli hraje poměr průniku těla s geometrií. Čím víc tělo pohlcuje geometrie, tím více ztrácí svou individualitu, která je doprovázena ztrátou vnímání vlastního těla.

¹ VAN DER KOLK, Bessel. Tělo sčítá rány: jak trauma dopadá na naši mysl i zdraví a jak se z něj léčit. Přeložila Monika Martínková. V Brně: Jan Melvil Publishing, 2021. ISBN 978-80-7555-130-6. [citováno 2025-04-06]. s. 61

CELEK – ROZDÍLNÉ

Přesto, že všechny sochy proniká geometrie, její zástupný význam se liší. V dílech 22.51 a 5.23 otvírá geometrie tělo vnějšímu prostředí a je prozrazeno prázdno a potenciál naplnění sochy svým prostředím. V díle 10.09 geometrie v podobě řezu ohraničuje figuru jako nás omezují limitující přesvědčení. Tato rozdílnost je podpořena volbou materiálu. Díla 22.51 a 5.23 jsou tvořena z materiálu efemérnějšího, křehčího a proměnlivějšího (22.51 papír a mouka, 5.23 vosk). Socha po odebrání geometrie mění svůj tvar. Deformuje se. Dílo 10.09 ze sádky je nejen plné, ale materiál také více vzdoruje řezu a je stabilní. Sochy odlišuje i měřítko figur. Velikost sochy 22.51 se blíží realitě jako i reálné vnímání situace figury. Naopak nadsazené měřítko figury 10.09 a 5.23 odpovídá subjektivnímu prožívání situace.

Rozdílná měřítka a materiály jsou voleny záměrně. Zobrazované stavy nejsou fází téhož procesu. Jedná se o svébytné situace na sobě nezávislé.

TÉMA

Tématu vztahu duše a těla se člověk ve 21. století nevyhne, protože nárůst psychických i autoimunitních onemocnění je alarmující. A tak staré myšlenky z dob antiky zažívají svou renesanci v body-psychoterapii², což je terapie zaměřená na tělo také nazývána jako somatická psychoterapie, která je jednou z celostních metod používaných k léčbě psychického traumatu. *Základním předpokladem, z něhož psychoterapie zaměřená na tělo vychází, je to, že tělo odráží celost osoby. Tělo neznamena pouhou schránku (soma) oddělenou od mysli (psyché); obě složky jsou funkčními a interakčními aspekty lidské bytosti jako celku.*³

Osobně jsem se do problematiky dostala více skrze své osobní zdravotní komplikace, fyzioterapii a masáže. Fascinují mě spoušťové body (trigger points) ve svalových vláknech, které dokážou vznikat na místech, které na svědomí nemůže mít žádný pohyb. A mnohdy se tak může jednat o uložené a nezpracované emoce v těle. Neméně fascinovaná jsem tím, jak prostředí ovlivňuje vývoj tělesné schránky člověka. Skolióza, výrazná lordóza bederní páteře či nefunkční svaly břišní oblasti se často rozvíjí v raném dětství a mají mnohdy psychický základ.⁴

² Český rozhlas. Duše a tělo se vzájemně ovlivňují. Online. Dostupné z: <https://plzen.rozhlas.cz/duse-a-telo-se-vzajemne-ovlivnuji-8303689>. [cit. 2025-05-14].

³ Česká asociace pro psychoterapii zaměřenou na tělo. Co je bodypsychoterapie. Online. Dostupné z: <http://capzt.cz/co-je-bodypsychoterapie>. [cit. 2025-05-06].

⁴ RYCHNOVSKÝ, Tomáš a STUDNIČKA, Milan. Každá bolest má svou příčinu: principy fungování těla a mysli. 3. vydání. V Brně: BizBooks, 2024. ISBN 978-80-265-1223-3. [cit. 2025-05-14]. s. 53

REFERENCE

Od počátku práce na tomto tématu mi na mysli vyvstávaly obrazy dánského malíře Vilhelma Hammershøie. Na jeho plátnech mě zaujalo, jak dokáže zastihnout duševní rozpoložení. Z podobného důvodu mi visela v mysli i zátiší Giorgia Morandiho, která mají metafyzický přesah. V zacházení s tělem jsou pro mě zajímavé a inspirativní rané skici Anthonyho Gormleyho, kdy tělo vsazuje do mřížky, sítě, která jej prostupuje a zároveň tvoří. Tělo se tak stává součástí okolí a je jím definováno. V jiných jeho pracích uzavírá lidské tělo do struktur, které jsou definovány samotným tělem – jeho odsazením, zúžením nebo geometrickým ohraničením. V práci s negativním a pozitivním prostorem je pro mě vzorem Eduardo Chillida. A v neposlední řadě je pro mne důležitá tvorba Stanislava Kolíbala a jeho vyjadřování obsahu skrze hmotu, materiál a tvar.

V mé práci nejde o zachycení rozpadu těla, které můžeme vidět například v poválečných dílech francouzské sochařky Germaine Richier. Ve své práci také nevyužívám otisku těla jako v práci Evy Kmentové či Adrieny Šimotové. Je pro mne důležité dlouhodobé vztahování se k vlastnímu tělu, studování jej a zároveň interpretování. Socha je pro mě jako deníkový záznam. Vpisuji do ní své rozpoložení a vnitřní nastavení. Je zaujatá a osobní. Posléze z ní můžete číst.

Formálně jsou mi blízké práce současné sochařky Juliane Cerqueira. Brazilská umělkyně zkoumá schopnosti a omezení lidského těla, konkrétně pohybu. Formální hledisko její práce má ale odlišná východiska. Dutost děl je dána otiskem těla. Pohyb je zachycen frázovitostí. Jako zajímavé pojítko ale vnímám, že obě volíme jako výchozí pozici schoulení.

ZÁVĚR

Jako první a nejdůležitější princip na cestě životem spatřuji uvědomění. To je často následně doprovázeno pojmenováním. Ve své práci jsem se pokusila o oba body. Duševní stavy a jejich propisování do těla jako i tělesný stav propisující se do duše jsem se snažila tiše vnímat a učila se rozpoznávat i jemné interakce. Následně jsem se snažila je pojmenovat jazykem mě blízkým, skrze tělo, geometrii, hmotu, tvar, materiál a prostor. Myslím si, že snaha pojmenovat věci různorodými jazyky může více postihnout komplexitu světa, která při využívání jednoho média ztrácí svou plnost.

Bibliografie:

Bessel van der Kolk, Tělo sčítá rány - Jak trauma dopadá na naši mysl i zdraví a jak se z něj léčit, 2021

Milan Studnička a Tomáš Rychnovský, Každá bolest má svou příčinu, 2019

Virginia Woolf, Vlastní pokoj, 1998

Stanislav Kolíbal, O čem a proč, 2016

Petr Rezek, K teorii plastičnosti, 2011

Pavla Melková, Vnímání prostoru, 2021

Adriena Šimotová, Uvnitř - vně, 1994

Ludmila Vachtová, Teď - Práce Evy Kmentové, 2006

Martin Caiger-Smith, Antony Gormley, 2022

Maggie Nelson, The Argonauts, 2015

Děkuji za přítomnost během celého procesu diplomové práce Erice Velické a Davidovi Feslovi, za pedagogický doprovod během studia Maruši Sagadin, Lukášovi Rittsteinovi a Michalovi Cimalovi, za setkání a rozhovory nad diplomovou prací Radovi Ištokovi, Marianě Serranové, Terezii Nekvindové a Jaromíru Novotnému, a za pomoc s produkcí děl Pavlovi Kytnerovi.